

Sygn. akt III U 639/22

WYROK

W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 23 marca 2023r.

Sąd Okręgowy w S. III Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	sędzia Danuta Poniatowska
Protokolant:	Marta Majewska-Wronowska

po rozpoznaniu na rozprawie w dniu 9 marca 2023r. w S.

sprawy **B. P. i J. P.**

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O.

o wydanie zaświadczenia przez organ rentowy

w związku z odwołaniem B. P. i J. P.

od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O.

z dnia 7 listopada 2022 r. znak (...)

1. **oddala odwołanie;**

2. **odstępuje od obciążania B. P. i J. P. kosztami zastępstwa procesowego Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. .**

UZASADNIENIE

Decyzją z 7.11.2022 r. Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O., powołując się na art. 83b ust. 1 ustawy z dnia 13.10.1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (t. j. Dz.U. z 2022 r. poz. 1009 ze zm.) w związku z art. 219 ustawy z dnia 14.06.1960 r. kodeks postępowania administracyjnego (t. j. Dz.U. z 2022 r. poz. 2000 ze zm.) odmówił J. P. i B. P. wydania na ich wniosek zaświadczenia wyrażającego zgodę na wykreślenie hipotek na nieruchomościach oznaczonych numerami: KW (...) oraz KW (...) wpisanych:

- 24.01.2005 r. na kwotę (...) zł,

- 24.01.2005 r. na kwotę(...) zł,

- 5.05.2005 r. na kwotę (...) zł.

W uzasadnieniu decyzji organ rentowy wskazał, że w wymienionych księgach wieczystych w dziale IV dokonano zabezpieczenia hipotecznego należności z tytułu nieopłaconych składek na Fundusz Ubezpieczeń Społecznych, Fundusz Ubezpieczenia Zdrowotnego oraz Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych.

Wyrażenie zgody na wykreślenie hipotek może nastąpić w przypadku całkowitej spłaty należności, a w wyniku rozliczenia konta ustalono, że zabezpieczone należności nie zostały uregulowane.

W odwołaniu od tej decyzji J. P. i B. P. zarzucili organowi rentowemu:

- naruszenie art. 100 ustawy o księgach wieczystych i hipotece poprzez nie wykreślenie hipoteki pomimo jej wygaśnięcia;
- naruszenie art. 125 kodeksu cywilnego poprzez jego niezastosowanie (należności z tytułu składek uległy przedawnieniu);
- naruszenie art. 24 ust. 4-6 ustawy z dnia 13.10.1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych poprzez jego niezastosowanie (należności z tytułu składek uległy przedawnieniu).

Wnosili o zmianę zaskarżonej decyzji i wydanie zaświadczenia wyrażającego zgodę na wykreślenie hipotek na nieruchomościach oznaczonych numerami KW (...) oraz (...) oraz zasądzenie kosztów postępowania.

W uzasadnieniu odwołania powołali się na wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 8.10.2013 r. sygn. akt SK 40/12 (Dz.U. z 2013 r. poz. 1313), twierdząc, że wykładnia art. 24 ust. 5 ustawy z dnia 13.10.1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych powinna być przeprowadzona z uwzględnieniem zawartych w tym wyroku zastrzeżeń konstytucyjnych dotyczących art. 70 § 6 ustawy z dnia 29.08.1997 r. ordynacja podatkowa. Wskazali, że ustanowienie hipoteki przymusowej na nieruchomości nie wyklucza przedawnienia zobowiązania zabezpieczonego hipoteką, co oznacza, że termin przedawnienia należności składkowych biegnie na zasadach ogólnych. Ponieważ w ich ocenie należności składkowe uległy przedawnieniu, konieczna jest zmiana decyzji i wydanie zaświadczenia wyrażającego zgodę na wykreślenie hipotek na nieruchomościach oznaczonych numerami KW (...) oraz KW (...).

W odpowiedzi na odwołanie organ rentowy wniósł o jego oddalenie. Podtrzymał podstawy skarżonej decyzji.

Sąd ustalił, co następuje:

J. P. i B. P. są właścicielami na prawach małżeńskiej wspólności ustawowej nieruchomości gruntowych niezabudowanych, dla których Sąd Rejonowy w E. prowadzi księgi wieczyste KW (...) oraz KW (...).

W dziale (...) KW (...) została wpisana hipoteka przymusowa zwykła na kwotę (...) zł z tytułu nieopłaconych składek **za okres od maja 2001 r. do września 2004 r.** na Fundusz Ubezpieczenia Zdrowotnego oraz Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych wraz z odsetkami. Jako wierzyciela wskazano Skarb Państwa – Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. Inspektorat w E..

W dziale (...) KW (...) została wpisana hipoteka przymusowa zwykła na kwotę (...) zł z tytułu nieopłaconych składek **za okres od stycznia 1999 r. do grudnia 1999 r.** na Fundusz Ubezpieczeń Społecznych, Fundusz Ubezpieczenia Zdrowotnego oraz Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych wraz z odsetkami oraz hipoteka przymusowa zwykła na kwotę (...) zł z tytułu nieopłaconych składek **za okres od maja 2001 r. do sierpnia 2003 r.** na Fundusz Ubezpieczeń Społecznych, Fundusz Ubezpieczenia Zdrowotnego oraz Fundusz Pracy i Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych wraz z odsetkami. Jako wierzyciela wskazano Skarb Państwa – Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w O. Inspektorat w E..

Należności zabezpieczone hipoteką powstały w związku z prowadzeniem przez J. P. pozarolniczej działalności gospodarczej. B. P. jest osobą zainteresowaną w związku z zakresem odpowiedzialności osób pozostających w związku małżeńskim, który obejmuje majątek odrębny płatnika oraz majątek wspólny płatnika i jego małżonka.

Stan faktyczny nie był sporny między stronami.

Sąd zważył, co następuje:

W odwołaniu skarżący wskazali na niezgodność rozstrzygnięć art. 24 ust. 5 ustawy z dnia 13.10.1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (t.j. Dz.U. z 2022 r. poz. 1009 ze zm., dalej jako ustawa systemowa) z art. 64 ust. 2 Konstytucji w zakresie, w jakim wyłącza przedawnienie należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne zabezpieczonych hipoteką. Powołali się przy tym na wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 8.10.2013 r. sygn. akt SK 40/12 (Dz.U. z 2013 r. poz. 1313), twierdząc, że wykładnia art. 24 ust. 5 ustawy z dnia 13.10.1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych powinna być przeprowadzona z uwzględnieniem zawartych w tym wyroku zastrzeżeń konstytucyjnych dotyczących art. 70 § 6 ustawy z dnia 29.08.1997 r. ordynacja podatkowa.

Uwadze skarżących umknęło jednak to, że w tej kwestii wypowiedział się Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 20.05.2020 r. sygn. akt P 2/18 (pub. Dz.U. z 2020 r., poz. 976), przesądzając, że art. 24 ust. 5 ustawy systemowej w zakresie, w jakim wyłącza przedawnienie należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne zabezpieczonych hipoteką, jest zgodny z art. 64 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Odnosząc się do podniesionych przez odwołujących wątpliwości, dotyczących tożsamości przepisu zakwestionowanego w niniejszej sprawie i art. 70 § 6 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. - Ordynacja podatkowa (Dz.U. z 2022 r. poz. 2651, ze zm.), który był przedmiotem orzeczenia Trybunału w sprawie o sygn. SK 40/12 przytoczyć należy za stanowiskiem Trybunału, że tezy tego wyroku nie mają wpływu na rozstrzygnięcie w niniejszym postępowaniu. Mimo że wyrok o sygn. SK 40/12 dotyczy świadczeń o charakterze publicznoprawnym, istnieje zasadnicza różnica między podatkiem a składką na ubezpieczenie społeczne. To, co odróżnia składki od podatków, to przede wszystkim ich celowy i wzajemny charakter. Podatki, choć stanowią dochody budżetowe (samorządowe), z których realizowane są zadania i funkcje publiczne, nie mają charakteru ekwiwalentnego. Podatnik w zamian za uiszczony podatek nie uzyskuje bezpośrednio żadnego świadczenia wzajemnego. Co do zasady, całość dochodów budżetowych, niezależnie od tytułu stanowiącego podstawę ich poboru, przeznaczana jest na ogół wydatków planowanych w danym roku. Składki, w przeciwieństwie do podatków, nie zasilają budżetu państwa czy jednostek samorządu terytorialnego, których cała suma dochodów przeznaczana jest na wydatki, lecz wpływają bezpośrednio na konto Zakładu Ubezpieczeń Społecznych. Stanowią jeden z zasadniczych przychodów tego funduszu. Wywierają znaczący wpływ na jego kondycję finansową, która przekłada się na sytuację finansową ubezpieczonych, uprawnionych do wypłaty świadczeń. Natomiast ekwiwalentny charakter składki oznacza jej powiązanie ze wzajemnym świadczeniem ze strony funduszu. Nie jest to pełna ekwiwalentność o charakterze kapitałowym, lecz ustalona w ustawie z uwzględnieniem zasad równości i solidarności.

W związku z tym, w ocenie Trybunału, nieuiszczanie składek przez płatników powoduje przerzucenie ciężaru wypłaty świadczeń na fundusz, a tym samym pośrednio na tych, którzy wywiązują się z ciężących na nich obowiązków.

Należności z tytułu składek ulegają przedawnieniu po upływie 5 lat, licząc od dnia, w którym stały się wymagalne (art. 24 ust. 4 ustawy systemowej). Nie ulegają natomiast przedawnieniu należności z tytułu składek zabezpieczone hipoteką lub zastawem. Po upływie terminu przedawnienia należności te mogą być egzekwowane tylko z przedmiotu hipoteki lub zastawu do wysokości zaległych składek i odsetek za zwłokę liczonych do dnia przedawnienia (art. 24 ust. 5 ustawy systemowej).

Przedawnienie w systemie ubezpieczeń społecznych skutkuje wygaśnięciem zobowiązania. Po stronie dłużnika nie istnieje prawny obowiązek zapłaty składki i odsetek (art. 31 ustawy systemowej w związku z art. 59 § 1 pkt 9 ordynacji podatkowej). Inaczej zatem niż w prawie cywilnym nie przekształca się ono w zobowiązanie naturalne. W konsekwencji uiszczenie zaległych składek po upływie terminu przedawnienia staje się świadczeniem nienależnym. Nawet dobrowolna zapłata zobowiązania przez dłużnika podlega zwrotowi przez organ rentowy. Natomiast wierzyciel nie ma prawnych możliwości egzekwowania przedawnionego zobowiązania.

Skarżący, kwestionując konstytucyjność art. 24 ust. 5 ustawy systemowej, podnieśli zarzut naruszenia zasady równości przez zróżnicowanie sytuacji płatników w zależności od tego, czy posiadają oni składniki majątkowe, na których można ustanowić hipotekę, czy też nie posiadają takich składników. Zobowiązania składkowe jednej grupy przedawniają się, natomiast drugiej nie ulegają przedawnieniu. Prowadzi to do odmiennego, pod względem czasowym, poziomu

ochrony własności i praw majątkowych. Podkreślili nadto, że istotą problemu konstytucyjnego w niniejszej sprawie nie jest samo wyłączenie przedawnienia, lecz to, że o jego istnieniu lub nieistnieniu decyduje forma zabezpieczenia należności składkowych, a właściwie posiadanie lub nieposiadanie przez podatnika nieruchomości, na których może być ustanowiona hipoteka przymusowa.

W ocenie Trybunału Konstytucyjnego, zawartej w uzasadnieniu cytowanego wyroku w sprawie P 2/18, zróżnicowanie sytuacji wyróżnionych w ten sposób grup podmiotów, nie może być dokonywane na tej samej płaszczyźnie. Należy bowiem odróżnić ogólne terminy przedawniania się zobowiązań z tytułu składek uregulowane w art. 24 ustawy systemowej wraz z terminami zawieszenia i przerwania biegu przedawnienia od skutków prawnych związanych z formami zabezpieczenia zobowiązań składkowych. Wyłączenie przedawnienia, o którym mowa w tym przepisie, jest konsekwencją wprowadzenia do ustawy systemowej hipoteki, jako zabezpieczenia należności z tytułu składek. W nawiązaniu do różnego rodzaju składników majątkowych, w prawie powszechnym wykształciły się różne formy zabezpieczenia, odpowiednie do ich charakteru. Oznacza to, że w zależności od sytuacji majątkowej podmiotów, w szczególności od rodzaju składników wchodzących w skład majątku, stosowane są różne środki zabezpieczenia. Od sytuacji majątkowej ubezpieczonych niewywiązujących się z obowiązku uiszczania składek zależy też możliwość zaspokojenia wierzyciela. Im większy majątek, tym lepsza pozycja wierzyciela w zakresie ściągłości nieuiszczonych zobowiązań. Są to zatem sytuacje faktyczne, z którymi prawo łączy określone konsekwencje. Jeżeli chodzi zatem o kwestie zabezpieczenia wykonywania zobowiązań, to zróżnicowanie skutków prawnych stosowanych form zabezpieczenia jest w sposób naturalny związane z rodzajem składników majątkowych. Ponadto brak środków majątkowych, pozwalających w postępowaniu egzekucyjnym na uzyskanie kwoty przewyższającej koszty egzekucji, skutkuje umorzeniem należności z tytułu składek.

Zgodnie z art. 64 ust. 2 Konstytucji, własność, inne prawa majątkowe oraz prawo dziedziczenia podlegają równej dla wszystkich ochronie prawnej. Przepis ten zawiera jedno ze szczegółowych odniesień ogólnej zasady równości do poszczególnych dziedzin życia społecznego. Z tych względów powinien być interpretowany w bliskim związku z art. 32 Konstytucji. Wynikają z nich bowiem analogiczne konsekwencje prawne. Zgodnie z utrwaloną linią orzecniczą Trybunału, zasada równości oznacza nakaz jednakowego traktowania podmiotów prawa w obrębie określonej grupy. Wszyscy adresaci norm prawnych, charakteryzujący się w równym stopniu daną cechą istotną (relewantną), powinni być traktowani równo, według jednakowej miary, bez różnicowań zarówno dyskryminujących, jak i faworyzujących (zob. np. wyrok z 10 lipca 2012 r., sygn. P 15/12, OTK ZU nr 7/A/2012, poz. 77). Nie każde zróżnicowanie sytuacji prawnej podmiotów podobnych stanowi jednak naruszenie konstytucyjnej zasady równości (zob. np. wyrok TK z 15 października 2001 r., sygn. K 12/01, OTK ZU nr 7/2001, poz. 213). Jeżeli znajduje ono uzasadnienie w innych wartościach, zasadach czy normach konstytucyjnych, a więc nie nosi znamion arbitralności, będzie pozostawać w zgodzie z art. 32 ust. 1 Konstytucji. Ocena przyjmowanych przez ustawodawcę kryteriów zróżnicowania zależy od dziedziny stosunków, jakich dotyczy badana regulacja prawna. Im mniejsza ranga lub ochrona wartości konstytucyjnych towarzyszących zaskarżonemu unormowaniu, tym większa dopuszczalna swoboda ustawodawcy wyboru cech wprowadzających zróżnicowanie (zob. wyroki TK z: 27 marca 2007 r., sygn. SK 9/05, OTK ZU nr 3/A/2007, poz. 31 oraz 19 grudnia 2007 r., sygn. K 52/05, OTK ZU nr 11/A/2007, poz. 159).

W związku z powyższym nie budziło wątpliwości Trybunału, że kwestionowany przepis służy ochronie nie tylko konstytucyjnego prawa wierzyciela hipotecznego realizującego obowiązki wynikające z art. 67 Konstytucji, ale także ochronie praw podmiotowych beneficjentów funduszu. Niedofinansowanie funduszu, będące skutkiem nieuiszczania składek, przekłada się na wysokość i dostępność wypłacanych świadczeń. Niewywiązywanie się z obowiązków, w postaci uiszczania należności składkowych przez płatników, powoduje także przerzucenie ciężaru finansowania wypłacanych z niego świadczeń na inne podmioty. Jeżeli zatem istnieje majątek dłużnika, pozwalający na pokrycie zaległych świadczeń, uchylanie się od ich spełnienia, z powołaniem na przedawnienie, jest nie do pogodzenia z zasadą sprawiedliwości społecznej.

Trybunał, podsumowując tezy dotyczące przedawnienia w swoim orzecznictwie, w wyroku z 15 maja 2019 r. o sygn. SK 31/17 (OTK ZU. A/2019, poz. 21) podkreślił, że nie jest ono konstytucyjnym prawem podmiotowym. Konstytucja nie formułuje ogólnej zasady przedawnienia, która wymagałaby rozwinięcia i skonkretyzowania w poszczególnych

gałęziach prawa. Nawet gdyby ustawodawca nie przewidział tej instytucji, nie można byłoby twierdzić, że jakieś konstytucyjne prawa lub wolności zostały w ten sposób naruszone (zob. wyrok z 17 lipca 2012 r., sygn. P 30/11, OTK ZU nr 7/A/2012, poz. 81). Wobec braku konstytucyjnej regulacji problematyki przedawnienia roszczeń cywilnoprawnych, należało uznać, że wprowadzenie do systemu prawnego tej instytucji, jak również nadanie jej konkretnego kształtu, w tym określenie terminu przedawnienia, pozostaje w sferze uznania ustawodawcy (por. wyrok z 23 maja 2005 r., sygn. SK 44/04, OTK ZU nr 5/A/2005, poz. 52). Nie ma także podstaw, aby takie prawo wywodzić z art. 64 ust. 2 Konstytucji (por. wyrok TK z 25 maja 2004 r., sygn. SK 44/03, OTK ZU nr 5/A/2004, poz. 46). W szczególności nie można uznać, że wraz z wymagalnością roszczenia powinno powstawać również prawo do uchylenia się od jego spełnienia. Sprzeczne z zasadami państwa prawnego byłoby zatem twierdzenie o istnieniu prawa podmiotowego do niewykonania ciężącego na dłużniku zobowiązania. Oczekiwanie na przedawnienie nie powinno wypierać obowiązku wywiązania się z zaciągniętych zobowiązań (zob. np. wyroki z: 16 kwietnia 2002 r., sygn. SK 23/01, OTK ZU nr 3/A/2002, poz. 26 i 21 czerwca 2011 r., sygn. P 26/10, OTK ZU nr 5/A/2011, poz. 43).

Dlatego też Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 20.05.2020 r. sygn. akt P 2/18 (pub. Dz.U. z 2020 r., poz. 976), uznał, że art. 24 ust. 5 ustawy systemowej w zakresie, w jakim wyłącza przedawnienie należności z tytułu składek na ubezpieczenia społeczne zabezpieczonych hipoteką jest zgodny z art. 64 ust. 2 Konstytucji. Stanowisko to nie budzi wątpliwości Sądu orzekającego w niniejszej sprawie.

W związku z powyższym, na podstawie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c. orzeczono, jak w sentencji (pkt 1.).

O kosztach postępowania rozstrzygnięto w oparciu o art. 102 k.p.c., zgodnie z treścią którego w wypadkach szczególnie uzasadnionych sąd może zasądzić od strony przegrywającej tylko część kosztów albo nie obciążać jej w ogóle kosztami. Odstępując od obciążania odwołujących się kosztami zastępstwa prawnego pełnomocnika organu rentowego, Sąd miał na uwadze przede wszystkim to, że są oni emerytami, ich świadczenia nie są wysokie, a w pierwszej kolejności muszą zapewnić środki na bieżące potrzeby i leczenie.

Mając powyższe na uwadze, należało rozstrzygnąć jak w pkt 2.